

IZAZOVI U SEKTORU HRANE I POLJOPRIVREDE USLED COVID-19 I KAKO IH PREVAZIĆI

Trenutno stanje

Nakon proglašenja vanrednog stanja usled pandemije zaraznom bolešću COVID-19, Vlada RS uvela je u drugoj polovini marta ograničenje za kretanje za stanovništvo, odnosno potpunu zabranu kretanja za osobe starije od 65 godina u urbanim, i starije od 70 godina u seoskim područjima. Ograničenje kretanja odnosi se i na poljoprivredne proizvođače. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je uspostavilo online sistem putem kojeg se poljoprivrednici mogu prijaviti za pojedinačne dozvola za izlazak u cilju obavljanja poljoprivrednih radova, koje izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova. Takođe, u cilju sprečavanja širenja virusa, lokalne samouprave su u skladu sa odlukom Vlade RS zatvorile pijace.

Vlada RS je krajem marta predstavila paket mera za smanjenje ekonomskih efekata izazvanih pandemijom COVID-19. NALED je u saradnji sa drugim organizacijama pripremio i Vladi RS dostavio otvorena pitanja i predloge za njihovu primenu, kako bi efekat na privredu bio što bolji. U ovom trenutku Vlada RS još uvek nije izašla sa posebnim paketom mera podrške sektoru poljoprivrede i prehrambene industrije. Međutim, jedna od važnih mera koja je sprovedena jeste da poljoprivredni proizvođači koji do sada nisu podneli zahtev za ostvarivanje prava na osnovne podsticaje u biljnoj proizvodnji za 2020, to ne moraju da čine već će im biti isplaćena sredstva na osnovu preseka stanja iz 2019. godine.

Izazovi

U aprilu se obavlja značajan broj poljoprivrednih radova. U sektoru **povrtarstva** vrši se suzbijanje korova, počinje direktna setva, odnosno sadnja pojedinih kultura (paprika, paradajz, pasulj, boranija, krompir, kupus), kao i berba prvog povrća (salate, spanać, rotkvice). U sektoru **voćarstva** obavlja se obrada zemljišta, kao i prolećna zaštita voćnjaka. Kada je ratarstvo u pitanju, obavlja se setva soje, suncokreta, crvene deteline, lucerke i kukuruza. U oblasti **stočarstva**, poseban problem je plasman proizvoda zbog smanjene potražnje kroz direktnu i pijačnu prodaju, koja je inače posebno izražena u vreme uskršnjih praznika.

Kada je u pitanju **pčelarstvo**, u proleće je obilazak pčelinjaka posebno važno kako bi se pomogao razvoj pčelinjih društava, što je trenutno u potpunosti onemogućeno pčelarima starijim od 65, odnosno 70 godina. U proleće se vrši prihranjivanje pčela, kojima u suprotnom preti glad usled hladnog vremena, vrši se prevencija bolesti i štetočina koje napadaju pčelinja društva (pre svega varoa), ali i selidbe pčela što je direktno vezano za oprašivanje biljaka. Manje oprašivanje biljaka može dovesti do smanjenog prinosa hrane u 2020.

Ukoliko se ovi radovi odlože za kasniji period ili ne obave, celokupan lanac proizvodnje hrane može biti ugrožen, a finansijski gubici značajni.

Usled striktnih **ograničenja kretanja**, uvedenih zbog sprečavanja širenja bolesti COVID-19, pojavio se dodatni problem vezan za sprovođenje poljoprivrednih radova i primarnu proizvodnje hrane, u svim sektorima poljoprivredne proizvodnje i pčelarstva. Usled činjenice da se veliki broj država u ovom trenutku okreće ka sopstvenim kapacitetima kada je u pitanju proizvodnja i prerada hrana, ovakva situacija može dodatno uticati na održivost snabdevanja hranom, ne samo u ovoj već i narednim godinama usled rizika od prestanka poljoprivredne proizvodnje.

U uslovima pandemije, problem **nedostatka sezonske radne snage** (usled bolesti, zabrane kretanja ili potrebe socijalnog distanciranja) je dodatno izražen. Usled ovoga, postoji (opravdana) bojazan poljoprivrednih proizvođača da će za obavljanje poljoprivrednih radova biti potreban veći broj dana zbog manjeg broja sezonskih radnika na raspolaganju. Zakon o pojednostavljenom radnom angažovanju na sezonskim poslovima dozvoljava najviše 180 dana angažovanja po ovom sistemu.

Usled zatvaranja pijaca, ali i prestanka rada ugostiteljskih objekata otvoren je **problem plasmana poljoprivrednih proizvoda** proizvedenih u Srbiji. Ovakva situacija, zajedno sa trenutnom nepoznanicom vezano za realizaciju podsticaja u poljoprivredi, može dovesti domaće poljoprivredne proizvođače u finansijski nepovoljnu situaciju i, u najgorem scenariju, dovesti do potpunog prestanka rada.

Kada je reč o evropskom i globalnom tržištu, očekuje se da će **pojedini sektori prehrambene industrije**, naročito oni uslovljeni sezonalnošću biti posebno pogođeni. Primera radi, cene mleka na tržištu EU su već u padu i očekivanje je se da će se ovaj trend nastaviti i u narednim mesecima. Ovakva situacija će domaće proizvođače mleka dovesti staviti u nezavidni položaj i prouzrokovati tržišne viškove mleka. Istovremeno, R. Srbija i dalje ima ograničenja kada je izvoz mesa i mesnih proizvoda u pitanju, što nepovoljno utiče na dalji razvoj i investicije u ovaj sektor. U tom smislu, potrebno je posebno razmotriti mere koje pojedinim sektorima prehrambene industrije mogu pomoći da 2020. godinu prevaziđu sa što manje negativnih posledica.

Predlog prvih 5 mera za podršku poljoprivredi

Predlog mere	Aktivnost
<p>1. Omogućiti poljoprivrednicima i pčelarima starijim od 65, odnosno 70 godina da izlaze i obave poslove neophodne za održanje proizvodnje, uz striktno poštovanje zdravstvenih preporuka za sprečavanje širenja bolesti COVID-19, kretanja isključivo do lokacije gde se nalazi poljoprivredno gazdinstvo/pčelinjak.</p>	<p>Potrebno je na preporuku MPŠV doneti poseban akt Vlade kojim bi bio omogućen izlazak poljoprivrednicima i pčelarima isključivo radi obavljanja posla.</p>
<p>2. S obzirom da je u Srbiji registrovano oko 400,000 poljoprivrednih gazdinstava, omogućiti poljoprivrednicima da im se kroz sistem za dobijanje dozvola za kretanje u vreme policijskog časa odobrava dozvola sa najmanje dvonedeljnim važenjem. Na ovaj način smanjilo bi se opterećenje sistema, a poljoprivrednicima ostavila mogućnost da u kontinuitetu obavljaju poljoprivredne radove.</p>	<p>Potrebno je da MPŠV, u saradnji sa MUP-om inicira ovakvu izmenu i omogući izdavanje dvonedeljnih (najmanje) dozvola za kretanje u svrhu obavljanja poljoprivrednih i radova u pčelinjacima. Takođe, potrebno je adekvatno prilagoditi elektronski sistem za prijavu za dozvolu kretanja u vreme policijskog časa.</p>
<p>3. Povećati maksimalni broj dana na osnovu kojeg poslodavci iz sektora poljoprivrede mogu angažovati sezonske radnike, prema Zakonu o pojednostavljenom radnom angažovanju na sezonskim poslovima u određenim delatnostima. Ovo bi bila privremena mera koja bi se primenjivala samo za 2020. godinu.</p>	<p>Potrebno je da MPŠV, u koordinaciji sa Ministarstvom za rad i zapošljavanje, inicira izuzeće od primene ograničenja iz Zakona za 2020. zbog vanrednog stanja, nedostatka radnika i ograničenog kretanja ljudi.</p>
<p>4. Podržati sistem online prodaje poljoprivrednih proizvoda i predvideti posebne mere podrške poljoprivrednim proizvođačima u cilju pronalaska alternativnih kanala prodaje, u saradnji sa lokalnim samoupravama i maloprodajnim trgovinskim lancima.</p>	<p>Potrebno je uspostaviti (ili podržati neki od postojećih) platformi za plasman domaće robe, kao i organizovati adekvatnu promociju na lokalnom nivou. Srednjeročno, potrebno je što je pre moguće implementirati sistem eAgrar koji će poljoprivrednicima omogućiti da, za početak, elektronski obavljaju administrativne poslove (registracija gazdinstva, konkurisanje za podsticaje) i na taj način ubrzati realizaciju nacionalnih podsticaja za poljoprivrednike i pomoći u podizanju konkurentnosti.</p>
<p>5. Predvideti poseban paket podrške sektoru poljoprivrede i prehrambene industrije, uz prethodne konsultacije sa relevantnim subjektima iz sektora privrede i jedinica lokalnih samouprava. Ovakav paket mera, prilagođen sektorskim specifičnostima, treba da osigura održivost poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije u uslovima u toku i nakon pandemije COVID-19.</p>	<p>Paket ekonomskih mera koji je predložila Vlada RS krajem marta podrazumeva direktnu finansijsku podršku preduzetnicima u sistemu paušalnog oporezivanja, kao i preduzećima u privatnom sektoru, međutim nije jasno da li će i na koji način poljoprivredna gazdinstva (uzimajući u obzir njihove specifičnosti) moći da budu korisnici paketa ekonomskih mera Vlade RS.</p>